

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Геолого-географічний факультет
Кафедра ґрунтознавства, фізичної географії і земельного кадастру

Силабус курсу
«ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ҐРУНТОВО-ЗЕМЕЛЬНИМИ
РЕСУРСАМИ»

Обсяг:	3 кредити ЄКТС / 90 годин
Семестр, рік	семестр 1, рік навчання - 2
Дні, час, місце:	згідно з розкладом
Викладач:	Тригуб Валентина Іванівна; кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри ґрунтознавства, фізичної географії і земельного кадастру
Контактний тел.	+38 (067) 936-2321
E-mail:	grunt.ggf@onu.edu.ua
Робоче місце	Одеса, пров. Шампанський, 2 геолого-географічний факультет, кафедра ґрунтознавства, фізичної географії і земельного кадастру (каб. 63, 64)
Консультації	Очні консультації: згідно з графіком, затвердженим на засіданні кафедри Онлайн-консультації: телефон, ZOOM.

КОМУНІКАЦІЯ

Спілкування в аудиторії за розкладом.

Інші види комунікації: група в Telegram, консультації за розкладом

e-mail: grunt.ggf@onu.edu.ua

телефон: +38 (067) 936-2321

соціальні мережі: Telegram

аудиторія: за розкладом

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни – є вивчення основних засобів здійснення охорони земель, що є одним із головних завдань сучасної державної політики у сфері землекористування; теоретичних положень нормативної бази України щодо відносин, які складаються у сфері управління земельними ресурсами, власності на природні ресурси, їх використання та охорони як складової навколишнього середовища; збереження, примноження і відтворення ґрунтово-земельних ресурсів в умовах сучасного управління та використання.

Пререквізити навчальної дисципліни - володіння базовими знаннями у сфері географії, геології, екології, біології, ґрунтознавства та інших природничих наук.

Постреквізити навчальної дисципліни.

Зазначена дисципліна є узагальнюючою з акцентом на правові аспекти використання ґрунтово-земельних ресурсів України та є необхідною при підготовці до Державної атестації та майбутньої професійної діяльності.

Мета курсу – полягає у ознайомленні студентів із значенням земельних ресурсів у житті людини та їхнім місцем у структурі природно-ресурсного потенціалу України, вивчення класифікаційних одиниць земельного фонду та їхніх діагностичних ознак, структури земельних ресурсів України, особливостей функціонування ринку землі; вивченні основних принципів і механізмів управління земельними ресурсами; ознайомленні із основними законодавчими та нормативними документами, які

регламентують управління земельними ресурсами, їх окремими категоріями; систематизації отриманих знань щодо регулювання та управління земельних відносин в Україні з метою їх використання у практичній діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- набуття теоретичних знань щодо значення земельних ресурсів у житті людини та функціонуванні біосфери;
- вивчення класифікаційних одиниць земельного фонду та їхніх діагностичних ознак;
- ознайомлення із структурою земельного фонду та його географією;
- набуття знань щодо правового регулювання і управління земель різного цільового призначення;
- вивчення теоретичних і правових засад ринку землі в Україні;
- вивчення основних принципів і функцій управління земельними ресурсами;
- ознайомлення із законодавчими і нормативними документами, які регламентують управління земельними ресурсами України;
- визначення шляхів мінімізації деградаційних процесів та заходів щодо охорони і збереження земель.
- формування вмінь і навичок самостійного пошуку необхідних нормативно-правових актів та правильного їх використання під час вирішення ситуаційних завдань.

Очікувані результати.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- значення земельних ресурсів у житті людини та функціонуванні біосфери;
- рівень освоєності та сучасну динаміку земельних ресурсів;
- потенціал земельних ресурсів та їхнє використання в Україні та світі;
- основні принципи правового регулювання і управління земельними відносинами в Україні;
- специфіку права власності на ґрунтово-земельні ресурси;
- зміст екологічних прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб, територіальних громад і держави щодо використання та управління ґрунтово-земельними ресурсами;
- законодавчу базу, що регламентує питання охорони і раціонального використання земель;
- особливості правового режиму окремих категорій земель;
- види юридичної відповідальності за порушення норм земельного кодексу та інших законодавств, які регулюють ґрунтово-земельні відносини;

вміти:

- вільно володіти понятійним апаратом;
- збирати, узагальнювати та аналізувати відомості про сучасний стан використання і управління ґрунтово-земельними ресурсами;
- надавати загальну характеристику правових відносин, що виникають під час використання та управління ґрунтово-земельними ресурсами;
- визначати способи реалізації суб'єктивних екологічних прав та юридичних обов'язків у сфері використання і управління ґрунтово-земельними ресурсами;
- аналізувати і тлумачити чинне законодавство;
- застосовувати земельно-правові норми до конкретних фактичних обставин.

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Навчальна дисципліна передбачає викладення лекційного матеріалу (16 год.) та проведення практичних занять (14 год.), а також самостійної роботи студентів (60 год.). Підготовка здобувачів здійснюється на лекційних та практичних заняттях, але у значній мірі покладається і на самостійне вивчення предмета. Під час викладання дисципліни використовуються методи навчання: пояснювально-ілюстративний, порівняльно-

географічний, проблемного викладення, пошуково-дослідницький; наочні (презентації в Power Point); практичні заняття, зокрема творчої спрямованості; робота з навчальною та навчально-методичною літературою, використанням інтернет-ресурсів під час самостійної роботи.

Перелік тем (загальні блоки)

Змістовий модуль 1. Ґрунтово-земельні ресурси України, їхня структура та використання. Управління земельними ресурсами.

Тема 1. Місце і роль земельних ресурсів у суспільному виробництві та функціонуванні біосфери. Сучасні проблеми охорони та збереження земельних ресурсів України.

Тема 2. Історичні аспекти розвитку системи управління земельними ресурсами.

Тема 3. Правові аспекти управління земельними ресурсами.

Тема 4. Право власності на землю. Право землекористування та його основні види. Набуття та припинення прав на землю.

Тема 5. Функції управління у галузі використання та охорони земель.

Змістовий модуль 2. Управління землями різного цільового призначення. Юридична відповідальність за земельні правопорушення.

Тема 6. Землі сільськогосподарського призначення та їх правовий режим. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки.

Тема 7. Управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

Тема 8. Управління землями оздоровчого та рекреаційного призначення.

Тема 9. Управління землями з особливим режимом використання.

Тема 10. Юридична відповідальність за земельні правопорушення.

Рекомендована література та інформаційні джерела

Основна

1. Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022. 576 с.

2. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колективна моногр./ відп. ред. Т.Є. Харитоновна, І.І. Каракаш. Одеса: Видавничий дім «Гельветика» 2018. 721 с.

3. Глушенкова І.С., Анопрієнко Т.В., Кошкалда І.В., Трегуб О.М. Управління земельними ресурсами : конспект лекцій (для магістрів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 85 с.

4. Каракаш І.І. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2017. 436 с.

5. Костяшкін І.О. Правове забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні: монографія. Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту упр. та права, 2016. 429 с.

6. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: моногр. Київ. Норма права. 2021. 308 с.

7. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.

8. Шарий Г.І., Тимошевський В.В., Міщенко Р.А., Юрко І.А. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 172 с.

Допоміжна

1. Гавриш Н. С. Використання, відтворення та охорона ґрунтів в Україні: теоретико-правові аспекти: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2016. 396 с.

2. Глушенкова І.С., Анопрієнко Т.В., Кошкалда І.В., Трегуб О.М. Управління земельними ресурсами : конспект лекцій (для магістрів спеціальності 193 – Геодезія та

землеустрій). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 85 с.

3. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / А. М. Мірошніченко. К. : ЦУЛ, 2013. 512 с.

4. Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: монографія. Київ: Правова єдність, 2017. 672 с.

5. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.

6. Паньків З. П. Еволюція землекористування в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 188 с.

7. Рациональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти: колективна монографія. Х.: Смугаста типографія. 2015. 428 с.

8. Сидор В. Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: моногр. Київ: Юрид. думка, 2011. 312 с.

9. Хомінець С.В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів: монографія. Харків: Фінарт, 2015. 169 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

3. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>

4. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.11.2019 р. № 340-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>

6. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 р. № 2480-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2480-17#Text>

7. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>

8. Про оренду землі: Закон України від 6.10.1998 р. № 1211-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

9. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

10. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>

11. Концепція державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2009-%D1%80#Text>

12. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16. 06. 1992 р. № 2456-XII в ред. від 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28 квітня 2021 року № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31 березня 2020 року № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні: Закон України від 10 липня 2018 року № 2498-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text>

16. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. №2456-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>. Text.

17. Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження : постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 564 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF>.

Наукові, навчально-методичні та публіцистичні праці викладача (ів) за профілем дисципліни

1. Тригуб В.І., Адабовська М.В. Правові основи використання ґрунтово-земельних ресурсів України: Навчальна програма та методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни (спецкурсу). Одеса, 2020. 32 с.

2. Тригуб В. І. Міждисциплінарний підхід при викладанні навчального курсу «Правові основи використання ґрунтово-земельних ресурсів». *«Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм: виклики, можливості та варіанти впровадження»*: Зб. матер. II міжнар. конф. (Одеса, 5-6 липня 2021 р.). Одеса: ОНУ, 2021. С. 68-71

3. Буяновський А.О., Адобовська М.В., Попельницька Н.О., Тортік М.Й., Тригуб В.І., Яворська В.В., Яременко М.С. Сучасні проблеми використання ґрунтово-земельних ресурсів Одеської області. *Місце України в європейському просторі: геопросторові риси та європейська уніфікація: матеріали всеукраїнського семінару, присвяченого Дню Європи – 2021* (18 травня 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 74-80.

4. Шашеро А.М., Тригуб В.І. Рекреаційні землі в планувальних розробках сьогодення. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. 2021. Т. 26. Вип.2 (39). С. 119-134.

5. Буяновський А.О., Красеха Є.Н., Тортік М.Й., Тригуб В.І., Цуркан О.І. Сучасні проблеми землеробства в степовій зоні Одещини в умовах змін клімату. *Ґрунти, сталий розвиток та українське ґрунтознавство. Матеріали. Міжнародної наукової конференції, присвяченої 120-річчю від Дня Народження Григорія Андрущенка. 24-26 квітня 2023*. Укладачі і редактори: Петро Гнатів, Богдан Пархуць. Львів-Дубляни: ЛНУП. 204 с. (С. 62-67)

6. Валентина Тригуб, Світлана Домусчи. Важкі метали в чорноземах масивів зрошення Одещини. *Гене́за, географія та екологія ґрунтів. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ґрунтознавство XXI століття: сучасні виклики та стратегія розвитку», присвяченої 30-річчю кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка 21–23 вересня 2023 року*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. С. 168-174.

7. Тригуб В.І., Домусчи С.В. Нормування гранично-допустимих концентрацій сполук фтору у ґрунтах: методичні аспекти. *Турбота про ґрунти в умовах війни та миру: стан, моніторинг та управління: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 5 груд. 2024 р.). [Електронне видання] / ННЦ «ІГА імені О. Н. Соколовського». Харків, 2025. С. 107-109. URL: <http://www.issar.com.ua/uk/vydannya>

8. Домусчи С.В., Тригуб В.І. Негативний вплив несанкціонованих сміттєзвалищ на ґрунтовий покрив: оцінка та шляхи мінімізації. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки*. С. 64-70. <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/natural/issue/view/40>

9. Валентина Тригуб, Світлана Домусчи. Моніторинг ґрунтів: історичні засади та напрями майбутнього розвитку. *Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та*

природокористування: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19-20 червня 2025 р.). ОДАУ, Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії. Одеса, 2025. С. 86-89.

10. Тригуб В.І. Міждисциплінарна взаємодія ґрунтознавства і земельного законодавства у формуванні сучасного фахівця з використання земельних ресурсів. *Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм в умовах військового стану: виклики та варіанти впровадження*: Зб. матер. V міжнар. конф. (Одеса, 10-12 жовтня 2025 р.). Одеса: ОНУ, 2025. С.151-153.

11. Тригуб В.І., Домусчи С.В. Екологічний стан ґрунтів міста Одеси та приміської зони в умовах транспортного і промислового навантаження. *Здоров'я ґрунтів як складова Стратегії єдиного здоров'я суспільства : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 3 груд. 2025). [Електронне видання] / ННЦ «ІПА імені О. Н. Соколовського». Харків, 2025. С.115-117. URL: <http://www.issar.com.ua/uk/vydannya>

12. Тригуб В.І., Домусчи С.В. ВПЛИВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ ПРИМІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Технологічні інновації та природоохоронні рішення для здоров'я ґрунту», присвяченої Всесвітньому дню ґрунту*, м. Одеса, 5 грудня 2025 року. Одеса: ІКОСГ НААН, 2025. С.129-132.

Політика оцінювання

Методи оцінювання

Поточний і періодичний контроль (усне опитування, тестування), оцінка виконання практичних та самостійних завдань, підсумковий контроль (тестування, усне опитування).

Контрольні роботи проводяться шляхом тестування чи надання розгорнутої відповіді на питання, або поєднання декількох видів контролю.

для заліку

Поточний контроль										Контрольна роботи за змістовим модулем (1- 2*)	Сума балів
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль №2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	20	100
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів

Підсумковий контроль за дисципліною – **залік**. До здачі заліку допускається здобувач, який виконав усі обов'язкові види робіт, які передбачаються навчальною програмою дисципліни та під час опанування дисципліни набрав 60 і більше балів. Для здобувачів, які набрали впродовж семестру сумарно меншу кількість балів, ніж необхідний мінімум (60) допускається доздача за темами лекційних, практичних занять чи самостійної роботи, за які отримана незадовільна чи взагалі відсутня оцінка.

*Контрольна робота за змістовим модулем здійснюється у формі письмових тестових завдань після завершення вивчення всього навчального матеріалу (змістовних модулів 1-2). Тестові письмові завдання для модульної контрольної роботи складаються з 20 тестових завдань і відповідають змісту навчального матеріалу навчального курсу. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання студент отримує 1 бал.

Самостійна робота студентів.

Включає роботу з друкованими джерелами (підручниками, навчальними посібниками, нормативними документами), самостійне вивчення питань згідно програмі. Потребує від здобувачів вищої освіти самостійного вивчення, закріплення й поглиблення

раніше здобутих і нових знань. Здобувачі вищої освіти повинні опрацювати теми, що заплановані для самостійної роботи:

Контроль СР відбувається у вигляді тестів, контрольних робіт, переліку обов'язкових ситуаційних завдань. Питання з тем, що відведені на самостійне вивчення, включені до контрольних заходів. Увесь обсяг СР містить завдання, які вимагають від студента систематичної самостійної роботи.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Перездати можна у час планової консультації. Перелік питань до підсумкового контролю міститься у робочій програмі дисципліни, яка розміщена на сайті факультету та у Google Class.

Політика щодо академічної доброчесності:

Здобувач вищої освіти та лектор повинні дотримуватися академічної доброчесності згідно Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf>

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Неприйнятним у навчальній діяльності для учасників освітнього процесу є використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалок, конспектів, мікронавушників, телефонів, смартфонів, планшетів тощо).

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: зниження результатів оцінювання поточного та підсумкового контролю; повторне проходження оцінювання; призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, контрольні роботи, тести тощо).

Політика щодо відвідування: відвідування лекцій – вільне, практичних занять – обов'язкове; запізнення не бажані. Бали за відвідування занять не нараховуються. Поважною причиною відсутності на заняттях вважається хвороба, що підтверджується довідкою від лікаря (лікарняним листом).

Мобільні пристрої: допускається використання смартфона, планшета або іншого пристрою з доступом до інтернет-мережі під час лекції або практичного заняття у випадках роботи з інформаційними джерелами та їх обговоренням (визначається лектором).

Поведінка в аудиторії: ділова та одночасно творчо-емоційна атмосфера на лекціях та практичних заняттях, під час контрольних заходів – зосереджена, без розмов та відволікань.